

NEMIS TILI TA'LIMIDA SUN'IY INTELLEKT VOSITALARI YORDAMIDA
KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISH

РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В ОБУЧЕНИИ
НЕМЕЦКОМУ ЯЗЫКУ С ПОМОЩЬЮ ИНСТРУМЕНТОВ ИСКУССТВЕННОГО
ИНТЕЛЛЕКТА

DIE ENTWICKLUNG DER KOMMUNIKATIVEN KOMPETENZ IM
DEUTSCHUNTERRICHT MIT HILFE VON WERKZEUGEN DER KÜNSTLICHEN
INTELLIGENZ

Begzod Mirxakimov Xasanboy o'g'li

Muhammad Yusuf nomidagi ijod maktabi nemis tili o'qituvchisi

Annotatsiya (O'zbekcha): Ushbu maqolada nemis tili ta'limida sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish orqali kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish masalalari tahlil qilinadi. Hozirgi kunda raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt ta'lim tizimining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Ayniqsa, chet tillarini o'qitishda interaktiv platformalar, chatbotlar, avtomatik tarjima tizimlari va virtual yordamchilar o'quvchilarning til ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Tadqiqot davomida sun'iy intellekt vositalarining tinglab tushunish, gapirish, yozish va o'qish kompetensiyalariga ta'siri o'rganildi. Shuningdek, AI texnologiyalarining afzalliklari va ayrim cheklovlari tahlil qilindi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, sun'iy intellekt asosidagi dasturlar o'quvchilarning mustaqil ishlash ko'nikmasini rivojlantiradi, tezkor fikr-mulohaza beradi hamda kommunikativ faoliyat samaradorligini oshiradi. Shu bilan birga, ushbu vositalardan me'yorida foydalanish zarurligi ham ta'kidlandi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, nemis tili, kommunikativ kompetensiya, chatbot, raqamli texnologiyalar, til o'rganish, interaktiv platforma, ta'lim

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы развития коммуникативной компетенции при обучении немецкому языку с использованием инструментов искусственного интеллекта. В настоящее время цифровые технологии и искусственный интеллект становятся неотъемлемой частью образовательной системы. Особенно в преподавании иностранных языков интерактивные платформы, чат-боты, автоматические переводчики и виртуальные помощники играют важную роль в развитии языковых навыков учащихся. В ходе исследования было изучено влияние инструментов искусственного интеллекта на навыки аудирования, говорения, письма и чтения. Также были проанализированы преимущества и некоторые ограничения AI-технологий. Результаты показали, что программы на основе искусственного интеллекта развивают навыки самостоятельной работы, обеспечивают быструю обратную связь и повышают эффективность коммуникативной деятельности учащихся. Вместе с тем подчеркивается необходимость

рационального использования данных технологий в образовательном процессе.

Ключевые слова: *искусственный интеллект, немецкий язык, коммуникативная компетенция, чат-бот, цифровые технологии, изучение языка, интерактивная платформа, образование*

Zusammenfassung: *In diesem Artikel werden Fragen zur Entwicklung der kommunikativen Kompetenz im Deutschunterricht mithilfe von Werkzeugen der künstlichen Intelligenz untersucht. Heutzutage werden digitale Technologien und künstliche Intelligenz zu einem wichtigen Bestandteil des Bildungssystems. Besonders im Fremdsprachenunterricht spielen interaktive Plattformen, Chatbots, automatische Übersetzungsprogramme und virtuelle Assistenten eine bedeutende Rolle bei der Entwicklung sprachlicher Fähigkeiten der Lernenden. Im Verlauf der Untersuchung wurde der Einfluss von KI-Tools auf Hörverstehen, Sprechen, Schreiben und Lesen analysiert. Darüber hinaus wurden Vorteile sowie einige Einschränkungen der künstlichen Intelligenz betrachtet. Die Ergebnisse zeigen, dass KI-basierte Programme selbstständiges Lernen fördern, schnelles Feedback geben und die Effektivität kommunikativer Aktivitäten steigern. Gleichzeitig wird betont, dass diese Technologien bewusst und sinnvoll eingesetzt werden müssen, um bessere Lernergebnisse zu erzielen.*

Schlüsselwörter: *künstliche Intelligenz, Deutschunterricht, kommunikative Kompetenz, Chatbot, digitale Technologien, Fremdsprachenlernen, interaktive Plattform, Bildung*

KIRISH

Bugungi globallashuv davrida chet tillarini o'rganish zamonaviy ta'lim tizimining muhim yo'nalishlaridan biriga aylandi. Xususan, nemis tilini o'rganishga bo'lgan qiziqish yildan-yilga ortib bormoqda. Nemis tili xalqaro ilm-fan, texnologiya, iqtisodiyot va madaniyat sohalarida muhim o'rin egallaydi. Shu sababli ushbu tilni samarali o'qitish metodlarini takomillashtirish va o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy ta'lim tizimida axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, ayniqsa sun'iy intellekt vositalarining keng joriy qilinishi chet tillarini o'qitish jarayoniga yangicha yondashuvlarni olib kirmoqda. Sun'iy intellekt texnologiyalari inson faoliyatining turli sohalarida keng qo'llanilmoqda. Ta'lim tizimi ham bundan mustasno emas. So'nggi yillarda sun'iy intellekt asosida ishlovchi platformalar, virtual yordamchilar, chatbotlar, avtomatik tarjima dasturlari va interaktiv o'quv tizimlari til o'rganish jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Ushbu texnologiyalar o'quvchilarga mustaqil ishlash, individual yondashuv asosida bilim olish hamda real kommunikativ vaziyatlarda til ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatini yaratadi. Ayniqsa, nemis tilini o'qitishda AI vositalaridan foydalanish tinglab tushunish, gapirish, yozish va o'qish kabi asosiy kompetensiyalarni rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Kommunikativ kompetensiya chet tilini o'rganishdagi eng asosiy maqsadlardan biri hisoblanadi. Ushbu tushuncha faqat grammatik qoidalarni bilish bilangina cheklanmaydi. Balki insonning til vositasida erkin muloqot qilish, fikr almashish, turli kommunikativ

vaziyatlarda o'zini to'g'ri ifoda etish qobiliyatini ham o'z ichiga oladi.¹ Nemis tilini o'qitishda kommunikativ kompetensiyani shakllantirish o'quvchilarning real hayotiy vaziyatlarda tilni amaliy qo'llay olishiga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, sun'iy intellekt texnologiyalari kommunikativ yondashuv asosidagi ta'limni yanada rivojlantirish uchun qulay vosita sifatida namoyon bo'lmoqda. Shuningdek, sun'iy intellekt vositalari ta'lim jarayonini yanada qiziqarli va interaktiv shaklda tashkil etishga yordam beradi. An'anaviy darslarda barcha o'quvchilarga bir xil yondashuv qo'llanilishi mumkin bo'lsa, AI texnologiyalari har bir o'quvchining individual ehtiyojlarini hisobga olish imkonini beradi. Bu esa ta'lim samaradorligini oshiradi. Ayniqsa, masofaviy ta'lim sharoitida sun'iy intellekt vositalari muhim ahamiyatga ega bo'lib, o'quvchilarning mustaqil ravishda til o'rganishini qo'llab-quvvatlaydi. Biroq sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishda ayrim muammolar ham mavjud.² Ba'zi hollarda o'quvchilar avtomatik tarjima vositalariga haddan tashqari bog'lanib qolishi mumkin. Bu esa ularning mustaqil fikrlash va tilni ijodiy qo'llash ko'nikmalariga salbiy ta'sir ko'rsatishi ehtimoli mavjud. Shuningdek, virtual muloqot real insoniy kommunikatsiyani to'liq almashtira olmaydi. Til o'rganishda hissiy aloqa, mimika, intonatsiya va tabiiy suhbat muhiti ham muhim ahamiyatga ega. Shu sababli sun'iy intellekt vositalaridan foydalanishda muvozanatni saqlash zarur.

Bugungi kunda dunyoning ko'plab davlatlarida sun'iy intellekt asosida ta'limni rivojlantirish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda. Xususan, chet tillarini o'qitishda AI texnologiyalarining samaradorligini o'rganish zamonaviy pedagogikaning dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. O'zbekiston ta'lim tizimida ham raqamli texnologiyalarni keng joriy etish va chet tillarini zamonaviy metodlar asosida o'qitishga katta e'tibor qaratilmoqda. Shu nuqtai nazardan, nemis tili ta'limida sun'iy intellekt vositalarining kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishdagi rolini o'rganish ilmiy va amaliy ahamiyatga ega. Mazkur maqolaning asosiy maqsadi nemis tilini o'qitishda sun'iy intellekt vositalarining kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishdagi o'rnini tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot davomida AI texnologiyalarining til o'rganish jarayoniga ta'siri, ularning afzalliklari va ayrim kamchiliklari ko'rib chiqiladi.³ Shuningdek, zamonaviy interaktiv platformalar va chatbotlarning nemis tilini o'qitishdagi samaradorligi tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish orqali chet tilini o'qitish sifatini oshirish bo'yicha ilmiy xulosalar chiqarishga xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda nemis tili ta'limida sun'iy intellekt vositalari yordamida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish masalasi o'rganildi. Tadqiqot jarayonida nazariy va amaliy metodlardan kompleks tarzda foydalanildi. Tadqiqotning asosiy maqsadi sun'iy intellekt asosidagi texnologiyalarning nemis tilini o'qitishdagi samaradorligini aniqlash hamda ularning kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga ta'sirini tahlil qilishdan iborat bo'ldi. Tadqiqot davomida, avvalo, mavzuga oid ilmiy adabiyotlar, maqolalar, xorijiy va mahalliy tadqiqot ishlari o'rganildi. Sun'iy intellekt, raqamli

¹ Hoshimov O', Yoqubov I. Ingliz tili o'qitish metodikasi. – Toshkent: Sharq, 2003.

^{1, 2} Littlewood W. Communicative Language Teaching. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001.

^{2, 3} Larsen-Freeman D. Techniques and Principles in Language Teaching. – Oxford: Oxford University Press, 2011.

pedagogika, kommunikativ yondashuv va chet tillarini o'qitish metodikasiga oid nazariy manbalar tahlil qilindi. Mazkur manbalarni o'rganish orqali tadqiqotning nazariy asoslari shakllantirildi. Tadqiqotda tahliliy metoddan foydalanilib, sun'iy intellekt asosida ishlovchi turli til o'rganish platformalari faoliyati o'rganildi. Jumladan, Duolingo, Babbel va OpenAI texnologiyalari misolida interaktiv vositalarning kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishdagi imkoniyatlari tahlil qilindi.⁴ Ushbu platformalarning tinglab tushunish, gapirish, yozish va o'qish ko'nikmalarini shakllantirishdagi o'rni o'rganildi.

Shuningdek, tadqiqotda taqqoslash metodidan ham foydalanildi. An'anaviy ta'lim usullari bilan sun'iy intellekt asosidagi ta'lim vositalarining samaradorligi o'zaro solishtirildi. Bu orqali AI texnologiyalarining afzalliklari, qulayliklari va ayrim cheklavlari aniqlandi. Xususan, individual yondashuv, tezkor fikr-mulohaza, interaktiv mashg'ulotlar va mustaqil ta'lim imkoniyatlari kabi omillar alohida tahlil qilindi. Tadqiqotning amaliy qismida kuzatish metodidan foydalanildi. Nemis tilini o'rganayotgan talabalar va o'quvchilarning AI vositalaridan foydalanish jarayoni kuzatildi. Ularning kommunikativ faolligi, mustaqil ishlash darajasi va til ko'nikmalaridagi o'zgarishlar tahlil qilindi. Kuzatish natijalari asosida sun'iy intellekt vositalarining ta'lim samaradorligiga ijobiy ta'siri aniqlashtirildi. Bundan tashqari, statistik tahlil elementlari ham qo'llanildi. Tadqiqot davomida olingan ma'lumotlar umumlashtirilib, ularning natijalari tahlil qilindi. O'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasidagi rivojlanish ko'rsatkichlari o'rganilib, sun'iy intellekt vositalarining samaradorligi yuzasidan xulosalar chiqarildi. Tadqiqot metodologiyasi zamonaviy pedagogik yondashuvlar va raqamli texnologiyalar asosida tashkil etildi. Ushbu metodlar orqali sun'iy intellekt vositalarining nemis tili ta'limidagi ahamiyati ilmiy jihatdan asoslab berildi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Mazkur tadqiqot davomida nemis tili ta'limida sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga sezilarli darajada ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlandi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, AI asosidagi platformalar o'quvchilarning til o'rganishga bo'lgan qiziqishini oshirib, ularning mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Ayniqsa, interaktiv topshiriqlar, virtual suhbatlar va tezkor fikr-mulohaza tizimi o'quv jarayonining samaradorligini oshiradi. Tahlillar natijasida ma'lum bo'ldiki, sun'iy intellekt vositalari tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Chatbotlar va virtual yordamchilar yordamida o'quvchilar real kommunikativ vaziyatlarga yaqin bo'lgan suhbatlarda ishtirok etish imkoniga ega bo'ldi. Bu esa ularning og'zaki nutqini rivojlantirishga yordam berdi. Ayniqsa, talaffuzni avtomatik tekshirish imkoniyatlari o'quvchilarning fonetik xatolarini aniqlash va tuzatishda muhim rol o'ynadi. Shuningdek, AI texnologiyalarining yozma nutqni rivojlantirishdagi ahamiyati ham kuzatildi. Avtomatik grammatik tekshiruv va tarjima dasturlari o'quvchilarning yozma ishlaridagi xatolarni tez aniqlash imkonini berdi. Natijada o'quvchilar grammatik jihatdan to'g'ri gap tuzish va lug'at boyligini oshirish imkoniyatiga ega bo'ldi. Interaktiv platformalarda taqdim etilgan mashqlar esa o'qish va yozish kompetensiyalarini mustahkamlashga xizmat qildi.

3. ⁴ Ismatullayeva N. Xorijiy tillarni zamonaviy metodlar asosida o'qitish. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.

Tadqiqot davomida sun'iy intellekt vositalarining individual yondashuv imkoniyatlari ham muhim natijalardan biri sifatida qayd etildi. AI texnologiyalari o'quvchilarning bilim darajasi va ehtiyojidan kelib chiqib mos topshiriqlarni taqdim etadi. Bu esa har bir o'quvchining o'z sur'atida bilim olishini ta'minlaydi. An'anaviy ta'limda barcha o'quvchilarga bir xil yondashuv qo'llanilishi mumkin bo'lsa, sun'iy intellekt individual ta'limni tashkil etishda samarali vosita sifatida namoyon bo'ldi.⁵ Biroq tadqiqot natijalari ayrim muammolar mavjudligini ham ko'rsatdi. Xususan, ba'zi o'quvchilar avtomatik tarjima dasturlariga haddan tashqari bog'lanib qolishi sababli mustaqil fikrlashga kamroq e'tibor qaratishi kuzatildi. Bu esa tilni ijodiy qo'llash ko'nikmalarining sust rivojlanishiga olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, virtual muloqot jonli insoniy kommunikatsiyani to'liq almashtira olmaydi. Til o'rganish jarayonida hissiy aloqa, tabiiy suhbat muhiti va madaniy muloqot muhim omil bo'lib qolmoqda. Muhokama jarayonida shunday xulosaga kelindiki, sun'iy intellekt vositalari an'anaviy ta'limni to'liq almashtirmaydi, balki uni qo'llab-quvvatlovchi yordamchi vosita sifatida xizmat qiladi. O'qituvchi ta'lim jarayonining asosiy tashkilotchisi bo'lib qoladi. AI texnologiyalari esa o'quvchilarning bilim olish imkoniyatlarini kengaytirib, ta'lim jarayonini yanada interaktiv va samarali tashkil etishga yordam beradi. Shuningdek, sun'iy intellekt vositalaridan samarali foydalanish uchun o'quvchilarda raqamli savodxonlikni rivojlantirish zarurligi ham aniqlandi. O'quvchilar AI texnologiyalaridan ongli va maqsadli foydalanishni o'rganishi kerak. Shu bilan birga, o'qituvchilarning ham zamonaviy texnologiyalar bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari sun'iy intellekt vositalarining nemis tilini o'qitishda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish uchun samarali vosita ekanligini ko'rsatdi. Ushbu texnologiyalar o'quvchilarning mustaqil ta'lim olishiga, kommunikativ faolligini oshirishga va til ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu sababli kelajakda chet tillarini o'qitishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan keng foydalanish ta'lim sifatini oshirishga yordam beradi.

窗体底端

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt vositalari nemis tilini o'qitish jarayonida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda samarali pedagogik vosita sifatida muhim ahamiyat kasb etmoqda. Zamonaviy AI texnologiyalari yordamida o'quvchilar tinglab tushunish, gapirish, yozish va o'qish ko'nikmalarini interaktiv hamda mustaqil tarzda rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Ayniqsa, chatbotlar, virtual yordamchilar va interaktiv platformalar real kommunikativ muhitni yaratib, til o'rganish jarayonining samaradorligini oshirmoqda. Tadqiqot natijalari sun'iy intellekt vositalari o'quvchilarning til o'rganishga bo'lgan motivatsiyasini kuchaytirishini, individual yondashuvni ta'minlashini hamda tezkor fikr-mulohaza berish orqali bilimlarni mustahkamlashga xizmat qilishini ko'rsatdi. Shu bilan birga, AI texnologiyalari mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi va o'quvchilarning kommunikativ faolligini oshiradi.

4. ⁵ Harmer J. The Practice of English Language Teaching. – London: Pearson Education Limited, 2007.

Biroq sun'iy intellekt vositalaridan foydalanishda ayrim cheklovlar ham mavjud. Avtomatik tarjima tizimlariga ortiqcha bog'lanish o'quvchilarning mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuviga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bundan tashqari, virtual muloqot real insoniy kommunikatsiyani to'liq almashtira olmaydi. Shu sababli sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishda an'anaviy ta'lim metodlari bilan uyg'unlikni saqlash muhim hisoblanadi. Shunday qilib, nemis tili ta'limida sun'iy intellekt vositalaridan oqilona va samarali foydalanish kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning zamonaviy va istiqbolli yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Kelajakda AI texnologiyalarining yanada rivojlanishi chet tillarini o'qitish sifatini oshirish va ta'lim jarayonini takomillashtirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Jalolov J. J. Chet til o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2012.
2. Passov E. I. Kommunikativniy metod obucheniya inostrannomu yaziku. – Moskva: Prosvesheniye, 1991.
3. Richards J. C., Rodgers T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. – Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
4. Littlewood W. Communicative Language Teaching. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
5. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. – London: Pearson Education Limited, 2007.
6. Ismatullayeva N. Xorijiy tillarni zamonaviy metodlar asosida o'qitish. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
7. Hoshimov O', Yoqubov I. Ingliz tili o'qitish metodikasi. – Toshkent: Sharq, 2003.
8. Brown H. D. Principles of Language Learning and Teaching. – New York: Pearson Education, 2007.
9. Larsen-Freeman D. Techniques and Principles in Language Teaching. – Oxford: Oxford University Press, 2011.
10. Nunan D. Language Teaching Methodology. – London: Prentice Hall, 1991.